

Blomstret 30 år

Lördagen den 12 september firade Blomstret sitt 30-årsjubileum. Det har gått 30 år sedan vi flyttade in, efter fem års förberedelser sedan vi, några kvinnor i 30-årsåldern, fick idén att verka för ett kollektivhus i Gävle.

Det var tidigt 80-tal och gemenskap och energibesparing var centrala frågor i samhällsdebatten. Många unga familjer hade också, då som nu, problem med att få livspuzzlet att gå ihop. Kollektivhus framstod som en lösning på flera problem. BiG-gruppen hade tagit fram en modell, och det hus som kom att byggas motsvarade till stora delar denna. Två sammanbyggda huskroppar med totalt 39 lägenheter och 400 gemensamma kvm och en stor trädgård.

195 vuxna har under dessa år bott i huset, och fått en unik erfarenhet av möjligheter och svårigheter med samarbete. 125 barn har vuxit upp i en miljö där man känner sina grannar och det finns många kompisar. Barnen har vuxit upp och flyttat ut, en del av de vuxna bor kvar, men många har flyttat då familjerna växt och det saknats stora lägenheter.

»Huset fyller samma behov som vid starten genom att underlätta många vardag.«

Huset fyller idag samma behov som vid starten genom att underlätta många, särskilt barnfamiljernas, vardag – och den mat som bjuds skulle ingen kunna åstadkomma själv varje vardag. Barnen får en trygg uppväxtmiljö, och vuxna i alla åldrar

Med barnen i centrum.

Till musik hör dans.

lär känna sina grannar. Livet i huset har förstås genomgått en del förändringar, t ex träffas sedan några år pensionärerna till

förmiddagsfika på vardagar, den fd vävstugan i källaren är numera ett gym och en nedlagd kommunal lekplats har förvand-

FOTO: FREDRIK ISÉN

FOTO: FREDRIK ISÉN

Såpbubblor.

På 75 boende har det alltid funnits några musiker.

Och mera såpbubblor.

» lats till odlingsområde med prunkande pallkragar med blommor och grönsaker av alla sorter.

Vart femte år har vi bjudit in alla som bott i huset till jubileum. I år var vi 110 personer, varav 65 utifrån, det blev en bra blandning av de som bodde i huset under de första åren och de som bebor huset idag. Särskilt roligt tyckte de utflyttade det

var att få träffa barnen från den första generationen som idag är vuxna, en del med egna barn. För att klara det hela utan extra mycket matlagning bjöd vi in till knytkalas, det blev ett överdådigt buffébord. Vi startade med mingel med kaffe och bullar i trädgården och gick så småningom över till middagssittning inomhus. I ett kollektivhus är det faktiskt möj-

ligt för 110 personer att äta samtidigt, matsal, café och lekrum fick tas i anspråk. Några av husets musikanter stod för musikunderhållning under middagen och sedan blev det också dans. Ett lyckat jubileum med många nya möten, återseenden och återblickar på allt som hänt under de 30 åren.

ANNIKA ALMQVIST

OBS fotografen till bilderna från Sofielund i nr 33–34 av Bo Tillsammans var Fredrik Herrmann.

Välbesökt bygggemenskapsmässa

Göteborgs stad och Föreningen för bygggemenskaper ordnade Sveriges första bygggemenskapsmässa den 17 september i Göteborg.

Över 13 olika projekt berättade om sina idéer. Arkitekter, konsulter, byggföretag och banker ställde ut och 250–300 besökare gick runt, lyssnade på föredrag och presentationer och skaffade sig inspiration och information.

BoIhop och Under samma tak visade sina projekt. Kajsa Börjesson berättade om Sofielunds kollektivhus, Nils Söderlund om Understenshöjden och Ulf Kamne, ordförande i fastighetsnämnden, lovade fortsatt kommunalt stöd för bo- och bygggemenskaper.

FOTO: KERSTIN KÄRNEKULL

Nils Söderlund och Kajsa Söderlund informerar om Understenshöjden (Stockholm) och Sofielunds kollektivhus (Malmö).

Elisabeth Olszon och Birgitta Rang vid Boihops monter.

250–300 deltagare strömmade runt bland skärmarna, diskuterade och lyssnade.

Mycket på gång i Göteborg

Styrelsen för Kollektivhus NU sammanträdde i september i Göteborg, och passade på att informera sig om utvecklingen där. Det fanns mycket att berätta!

Inga Alander, vice ordförande i intresseföreningen Boihop, och Barbro Fischer, styrelseledamot i Boihop och i styrelsen för startgruppen Boihop Högsbo, är nyckelpersoner bakom de spännande projekt som nu drivs fram i samarbete med kommunen.

Vad är det nu för projekt som är på gång? Kommunens fastighetsnämnd tog år 2010 ett principbeslut om att stödja bygg- och bogemenskaper. Tre projekt är aktuella idag:

Östra Kålltorp: Det kommunala Bostadsbolaget fick en markanvisning 2010, där de om möjligt ska bygga något tillsammans med Boihop. Boihop planerar för ett hus för andra halvan av livet. Markanvisningen är en del av ett större planområde. Sju olika byggherrar har anmält intresse, bland dem en som ska bli byggemenskap.

»50 intresserade finns i våra listor. 20–25 kommer till mötena. De flesta är kvinnor.«

Detaljplanen gick ut på granskning i somras, och stadsbyggnadskontoret hoppas på beslut i stadsbyggnadsnämnden i december. Men det har inkommit många protester mot planen, och risk finns för att planen också blir överklagad.

I dag är det 42 personer som visat intresse för ett gemenskapsboende i Ö. Kålltorp, och 28 som nu är medlemmar i Boihop. Några har gått vår studiecirkel. Vi ska snart ha ett första möte och har skickat ut en enkät till alla om vad de vill ha i huset, m.m.

Tror ni att ni kommer att få vara med i utformningen av huset?

Vi vet inte eftersom vi inte har kommit dit, men vi tror inte att det ska bli några problem. Nu vill vi börja jobba med ett program för vårt hus.

Här ska kollektivhuset i Östra Kålltorp ligga.

Högsbo: Många byggföretag är inblandade i planområdet. En arkitekttävling har genomförts, som vanns av arkitektfirman Okidoki, en grupp arkitekter vi har mycket gott samarbete med. Vidare har Boihop och Undersammatak, samt byggemenskaper fått varsin markreservation. Vi fick ett år på oss att skaffa en byggherre, sedan skulle vi få en markanvisning. Vi i Boihop-

Högsbo, förslag av arkitektfirman Okidoki.

Högsbogrupperna har förhandlat bland annat med Okidoki och Familjebostäder, men tyvärr har det varit mycket krångel med avtalet mellan Familjebostäder och Boihop. Fastighetskontoret har nu förlängt tiden för markreservationen till december i år. Förmodligen får vi markanvisning nu i höst. Och nu är Familjebostäder med.

Även här vill gruppen ha ett hus för andra halvan av livet.

Det har skett många förändringar under processen, bland annat har det blivit ett större hus och fler lägenheter, framförallt på Okidokis förslag. De har jobbat gratis hittills, med hopp om att få betalt från Familjebostäder i efterhand. Vi hoppas också att de får fortsätta, men det är inte säkert.

50 intresserade finns i våra listor, 20–25 kommer till mötena. De allra flesta är kvinnor, tyvärr. Det planeras för cirka 40 lägenheter. Vi har arbetsgrupper igång som utvecklar program, beskrivning av husets inre mm. Snart ska en särskild Boihop-Högsbo-grupp bildas ur intresseföreningen. Vi drar igång en ny studiecirkel under hösten – den förra gick 2014.

Vi har inte bestämt om vi ska ha kooperativ hyresrätt eller vanlig hyresrätt. Familjebostäder har bara erfarenhet av hyresrätt från kollektivhuset Majbacken.

Har ni tänkt något kring marknadsföring?

Vi har stått på Högsbo marknad och då fått kontakt med folk som redan nu bor i området. Familjebostäder och kommunens bostadsförmedling har dock prioriterat projektet Kortedala torg (se nedan) eftersom de är oroliga att inte få fram tillräckligt med intresserade; detaljplanen är redan klar.

Vår erfarenhet är att det kan vara svårt att få folk att engagera sig i en förening för ett visst hus när tidplanen på grund av planarbetet är oklar. I Högsbo tror vi att det är lite större chans att slippa överklaganden av planen.

Finns det folk kvar på Bostadsbolaget och Familjebostäder som har varit med under hela processen?

Nej. Och de som nu jobbar med dem är ovana och osäkra. Familjebostäder har varit på studiebesök på både Majbacken och kollektivhus i andra städer. Bostadsbolaget har inte gjort motsvarande. Vi har förstått att varken bostadsföretagens tjänstemän eller folk i kommunen läser vår fina bok Gemenskap och Samarbete. Gjorde de det skulle mycket vara vunnet.

Mycket på gång i Göteborg

» Många bostadsföretag tvekar att anpassa huset för kollektivhusfunktionen, med tanke på risken att kollektivhuset faller sönder. Har ni upplevt det?

Inte så mycket. I dag är även lägenheterna i många vanliga nybyggda hus väldigt små och går ändå att hyra ut. Men Bostadsbolaget har skrivit in i sin överenskommelse att det ska var enkelt att bygga om de gemensamma lokalerna till lägenheter om kollektivhuset »läggs ner«.

Kortedala torg: Där är det White som är arkitekter. De är proffsiga och kunniga. Vi har fått vara med och formulera fastighetskontorets annons om markanvisningstävling. Det var Familjebostäder som vann.

Smålägenheter för äldre och ungdomar behövs i stadsdelen. Boihop vill här ha ett hus för alla åldrar, eftersom vi nu också har medlemmar som är barnfamiljer. Men det är en nackdel att det här huset saknar egen gård. Familjebostäder har som plan B att

halva huset blir vanligt hus och hälften kollektivhus. Vi har nu en lista med drygt 70 personer, sedan vi deltagit i ett evenemang på Kortedala torg och samlat namn. Det har också kommit intresserade via annons hos bostadsförmedlingen.

Men få av dem dyker upp när vi bjuder in till våra möten. När de får höra vad hyrorna väntas bli i nyproduktionen är det alltid några som anser sig inte ha råd. Därför har Familjebostäder en Plan B: att enbart halva huset blir kollektivt. Vi kämpar vidare, men oddsen är inte helt goda.

Vad mer händer i Göteborg?

Snart firar staden 400 år. Nu i september drives en så kallad Triennial – ett stort och ambitiöst samråd – om stadens framtid. Där deltar vi i Boihop, liksom en grupp som letar hus för ombyggnad. Det vore fantastiskt om även nu i Kollektivhus NU deltar.

Kortedalas nya kollektivhus, ett idéförslag av White arkitektkontor

Som framgår av annan artikel i detta nummer fanns även Kollektivhus NU på plats i Triennialen, liksom det nya kollektivhuset Sofielund i Malmö och Understenshöjden i Stockholm.

ULRIKA EGERÖ, BERTIL EGERÖ

Ett gemenskapsboende i varje stadsdel

Det är söndagsmorgon. En informellt klädd man släntrar in i Majbacken för att träffa oss från Kollektivhus NUs styrelse. Ulf Kamne, en av Göteborgs topppolitiker, har tagit paus från sitt parti-möte för att prata med oss om våra specialintressen, kollektivt boende.

– Ett viktigt årtal är 2012. Då lade kommunen fast att den genom fastighetskontoret »skall främja gemenskapsboenden« i nya och gamla fastigheter. I kommunfullmäktiges budget för 2013 skrevs beslutet in. Ett beslut som öppnade för markanvisningar till grupper och byggföretag som vill skapa sådana boendeformer, säger Ulf Kamne.

Föreningen för byggemaskaper är starkt representerad i Göteborg. Men dess verksamhet leder inte självklart till bogemaskaper, det vet Ulf. Ändå, medger han, har de i kommunen ofta pratat »bygg- och bogemaskaper« i samma andetag, fast de vet att det är olika saker. Det som fått dem att tänka så är att båda är någonting utöver

standardupplägget och därför behöver kommunen jobba på ett annat sätt för båda.

Gemensamt boende ska bli ett alternativ på bostadsmarknaden

I år beslöts att minst fem procent av markanvisningarna för bostäder ska gälla bygg- och/eller bogemaskaper, vilket är ganska mycket. Det är en signal riktad mot både allmännyttan och privata aktörer. Genom att sätta en siffra vill vi visa att det för kommunen inte handlar om ett och annat exempel på sådana boendeformer, utan att vi vill att de blir en tydlig andel av marknaden, säger Ulf Kamne.

»Siffran har inte antagits formellt, men vi är ju i majoritet i nämnderna och det bör räcka.* Vi vill att det ska finnas ett gemenskapsboende i varje stadsdel.«

* Ulf Kamne representerar Miljöpartiet. De rödgröna har inte majoritet i fullmäktige och kommunstyrelsen.

»... vi vill också få in fler byggherrar, och hoppas se byggemaskaper och bogemaskaper även som byggherrar.«

Vem ska genomföra det?

– Det är upp till fastighetskontoret. Det kan vara både allmännyttan och privata byggföretag. Och vi har också sagt att vi ska jobba med att utveckla den kooperativa hyresrätten. Vi har tittat på olika uppläggformer, och då är hyresrätten inte så bra eftersom kommunen eftersträvar ett köliknande system och då ska vi inte diskriminera eller favorisera någon. Men de boende i gemenskapsboende måste kunna styra vem som kommer in. Där tänker jag att kooperativ hyresrätt är en bra form.

Betyder detta att fastighetskontoret måste ta en mer aktiv roll i att samarbeta med lämpliga partners?

Ja. Det kräver att man bryter sina egna rutiner. Här finns ännu inga färdiga mallar, den vanliga rutinen med möten och svar med vändande post fungerar inte när man har med en hel grupp att göra.

Har ni kontakt med många grupper som är intresserade av bygg- eller bogenheter?
Ja, det finns flera grupper. Och de har alla kontakt med sin respektive paraplyorganisation, såsom Boihop. Men vi vill också få in fler byggherrar, och hoppas se bygggemenskaper och bogenheter även som byggherrar. Det är viktigt, eftersom det annars lätt händer att tjänstemännen gör ett upplägg som bara passar för de stora byggföretagen.

Hur kommer det sig att så konstruktiva idéer slagit rot?

Vi frågar Ulf om det mest handlar om en aktiv väljarkår – göteborgarna har ju uttryckt sina önskemål tydligt både i en bostadsriksdag inför valet 2014 och i intresseorganisationer som driver frågorna gentemot kommunen.

– Visst är civilsamhället mycket viktigt, men vi har också partimedlemmar som driver frågorna internt. I dag har vi inte egen majoritet i fullmäktige, så nu måste vi också komma överens med partier i opposition. För oss är samhällsnyttan en ganska tydlig del av frågan. För min del handlar det också om att boendegemenskaper kan stärka lokalsamhället, och på så sätt bidra till att förändra dagens bilsamhälle till något bättre.

Det är vanligt att bostadsföretag är skeptiska till om och hur länge kollektivt boende håller. De kan vara tveksamma till långtgående anpassningar av planlösningar och liknande. Hur ser du på det?

– Det är en viktig fråga. De allmännyttiga bostadsföretagen är samlade i koncernen Framtiden som diskuterar sådana frågor med intressegrupperna. Några arkitektkontor i staden har också aktiv kontakt med bogenheter.

Vi har hört talas om ett projekt i Kortedala. Ännu verkar de boende i stadsdelen inte vara intresserade, eller så kanske de inte helt förstår vad kollektivt boende har för fördelar.

– Det stämmer, Kortedalaborna har ännu inte särskilt aktivt efterfrågat sådant boende. Men vi hoppas att de kommer när vi konkret erbjuder det. Fastighetskontoret har här en viktig uppgift.

Förstår fastighetskontorets personal vad det är frågan om?

– Ja, det tycker jag. En viktig fråga är att

Ulf Kamne (MP) är förste vice ordförande i Göteborgs kommunstyrelse och ordförande i fastighetsnämnden.

försöka få ner hyresnivåerna. Vi har ett projekt där byggföretag tittar på möjligheterna att minska byggkostnaderna genom att göra gemensamma ytor. Vi vill också ha lokaler för service etc. i bottenvåningarna, även där finns det ekonomiska argument. Bland annat för att blivande boende uppskattar tillgång till service.

Bygga nytt – eller bygga om?

Nyproduktionen ger i dag alltid höga boendekostnader. Vad säger du om möjligheten att hitta tomma eller dåligt utnyttjade fastigheter för ombyggnad?

– Vi har länge pratat om att titta över stadens fastighetsbestånd, och har nu kommit en bit på väg med det. Bland annat äldreboenden som idag inte uppfyller kraven. Men just nu måste vi använda nästan alla sådana lokaler till att logera flyktingar, berättar Ulf Kamner.

De projekt som är på väg görs av allmännyttan. Hur går det att engagera privatsektorn i att bygga för gemenskapsboende?

– Fastighetskontoret har det på sitt bord. En intressant organisation är föreningen »Byggande arkitekter». Får vi med några därifrån öppnar det för fler privata aktörer.

Hur ser du på framtiden?

– Så snart göteborgarna kan se fler exempel på gemenskapsboende, eller känner någon som bor i ett sådant, börjar det uppfattas som normalt. Det är långt dit men det går åt det hållet.

Har du några rekommendationer till dem som vill engagera sig för fler kollektivhus i en storstad som Göteborg eller Stockholm – vad de ska göra för att nå större framgång?

– Det är alltid enklare för våra handläggare om man har en tydlig idé när man vänder sig till kommunen, till exempel att man vill ha en viss plats eller en viss boendeform, men det är samtidigt en fördel att vara flexibel om platsen och andra alltför specifika krav. Det kan alltså vara en fördel att ha tydliga önskemål om boendegemenskap, men utan krav på plats.

– Att arbeta för att Boplats bättre informerar om sådana alternativ bör också vara viktigt.

Öppningar för mer samarbete

Vår intervju utmynnade i ett samtal om möjligheten att hjälpa handläggare och beslutsfattare att bättre förstå vad dessa boendeformer handlar om.

Kan man tänka sig att de går en studiecirkel?

– Ja, det kanske de borde. Men det är nog mer realistiskt med ett seminarium med flera deltagare, det har vi haft kring bygggemenskaper.

Snabbt utvecklades nu en skiss över en halvdag – eller kanske en hel dag – på temat kollektivt boende och dess förutsättningar, med hjälp inte minst av vår bok *Gemenskap och Samarbete*. En skiss som vi själva bör ta på allvar inför 2016.

ULRIKA EGERÖ, BERTIL EGERÖ

Stort intresse för bogemenskap

Intresset för bogemenskap och kollektivhus är stort bland Göteborgs stads politiker.

Anna Olsson är arkitekt och arbetar vid Göteborgs stads fastighetskontor. Tillsammans med Lukas Memborn är hon Göteborgs stads kontaktperson »för de som är intresserade av att påverka sitt eget boende genom en byggemenskap eller gemensamhetsboende«.

Anna Olsson har bland annat medverkat vid två markanvisningar där Boihop varit intressent.

Personligt intresse som drivkraft

Intresset för fler bogemenskaper och kollektivhus inom Göteborgs stad är stort.

Anna Olsson berättar att initiativet har kommit från politikerna genom uppdraget *Mångfald i boendet*. På fastighetskontoret har Peter Junker, numera vice direktör, varit den tjänsteman som från början följt och stöttat utvecklingen av bogemenskaper på fastighetskontoret.

Intresset för bogemenskaper kom upp i samband med utredningen om äldres behov »Gör bra för äldre« 2009, där »mellanboende« föreslogs som en lämplig boendeform. »Mellanboende« innebar förutom bogemenskap också trygghetsboende för 70+ och seniorboende för 55+.

2010 tilldelades det allmännyttiga Bostadsbolaget en markanvisning där de förutsätts samarbeta med Boihop och om möjligt bygga en bogemenskap i östra Källtorp.

Studieresa till byggemenskaper i Tyskland

Genom en studieresa för fastighetsnämnden till Tyskland med besök hos olika byggemenskaper, spreds intresset till politiker och tjänstemän och gjorde, enligt oss i Boihop, att stödet till byggemenskaper ibland överskuggar det till bogemenskaper och kollektivhus.

Politiskt uppdrag i fastighetsnämnden, olika former för markanvisning

Ett tydligt politiskt uppdrag uttrycktes i markanvisningspolicyn 2014 där »mångfald i boendet« formulerades. Under det året tilldelades Boihop, liksom Under

Marianne Fagberg och Barbro von Krusenstierna, båda styrelseledamöter, informerar om Boihop på Göteborgs Seniorträff.

samma tak, en markreservation vid Gulmyntsgatan i Högsbo. Boihop deltog också i utformningen av en markanvisningsanons om ett höghus, inom en redan antagen detaljplan vid Kortedala torg. Annonsen innebar att markanvisningen förutsätter att ett kollektivhus/bogemenskap ska byggas i samarbete med och efter Boihops önskemål.

Av de tre olika formerna för markanvisning såg Anna Olsson den sistnämnda som mest lämplig, att Boihop medverkar vid utannonseringen av markanvisningen. Vi håller med om detta även om förfarandet inneburit vissa problem för Boihops del i alla tre fallen.

Jämförelseförfarande

Anna Olsson konstaterar att markanvisningarna ska ske genom jämförelseförfarande i stället för direktanvisning, inte bara mellan fastighetsföretag utan också mellan grupper som är intresserade av att medverka i planeringen av bogemenskap/kollektivhus eller byggemenskap. På det sättet kommer markanvisningarna att vara öppna för alla.

Boihop är ju en paraplyorganisation som i ett startskede kan ha flera grupper inom sig och som långsiktigt vill verka för att fler bogemenskaper/kollektivhus kommer till stånd i Göteborgstrakten. En enskild grupp som i första hand arbetar för det egna boendet har svårt att inom sig samla den kompetens som behövs.

Läget just nu:

Markanvisningen för Östra Källtorp tilldelades sju fastighetsägare i ett konsortium, inom vilket Bostadsbolaget samarbetar med Boihop. Efter fem års arbete med detaljplanen har fastighetsägarna ännu inte tilldelats sin lott inom området. Detaljplanearbetet har dragit ut på tiden på ett oacceptabelt sätt.

Markreservationen i Högsbo innebar att föreningen hade uppdraget att finna en fastighetsägare inom det år som reservationen gällde. Under tiden lyckades vi samarbeta med ett arkitektkontor, som tillsammans med oss deltog i Stadsbyggnadskontorets möten för att utveckla detaljplanen. Först ett drygt år senare tilldelades Familjebostäder markanvisningen och kom med i planeringen. Tjänstemän på kommunen kunde inte skriva avtal med föreningen, som ju inte hade den ekonomiska styrkan som krävs i vanliga fall.

Genom att det sedan länge fanns en antagen detaljplan för projektet vid Kortedala torg ville Familjebostäder starta projekteringen av det 16 våningar höga huset inom ett år. Detta har inneburit att Boihop haft för kort tid till att samla en intresserad grupp av boende och samtidigt genomföra planeringsarbetet med de intresserade medlemmarna.

INGA ALANDER OCH BIRGITTA RANG

Boihop har rötter i kvinnorörelsen

Boihop har sitt ursprung i en av kvinnorörelsens rottrådar. 1981 hölls ett seminarium i Kungälv, Kvinnors villkor i stadsbyggnad och bostadsbyggande. Vid detta tillfälle startades en ny förening, Kvinnors byggforum, KBF, av en grupp kvinnliga stiftare, som på seminarier, kurser och i forskning gav uttryck för sina visioner och önskningar utifrån egna villkor. De skapade ny kunskap, som de i praktiken prövade på Bomässor, dels i form av egna fastigheter och dels som exempel på köksutformningar, grovkök, trappuppgångar, utemiljöer etc.

Arkitektstudier i jämförelse med andra tekniska utbildningar attraherade förhållandevis tidigt kvinnor till de tekniska högskolorna. Det fanns alltså en kvinnlig kär av arkitekter och planerare redan under 1970- och 1980-talet, som inte kunde ta den plats de önskade. En sammanfattning av Kvinnors Byggforums verksamhet finns i boken, *Bygga på kvinnors kunskap*, utgiven av Kvinnors Byggforum och AB Svensk Byggtjänst, 2004.

En nordisk forskargrupp, som hade sina rötter i Kvinnors Byggforum, och liknande organisering i de andra nordiska länderna, formulerade visionen *Det nya vardagslivet, en vision om ett solidariskt och uthålligt samhälle*. Uthålligheten definierades utifrån en syntes av sociala, ekologiska och ekonomiska hänsyn. I praktiken skulle olika typer av kollektivhus, med arbetsgemenskap, tillfredsställa visionen om det nya vardagslivet. Den egna lägenhetsytan skulle minskas till förmån för den gemensamma. Detta grundkoncept gäller fortfarande för dessa hus.

Ovanstående är den idéburna tradition

nen som Boihops verksamhet grundas på.

Två helkurser, som jag ansvarade för på Kvinnofolkshögskolan i Göteborg, blev startskottet för intresseföreningen Boihop, som långt senare bildades i Göteborg. Den första kursen, *Bo på kvinnors villkor*, hölls 26-27 mars 1988. Deltagarna som var kvinnor inom branschen bland annat från Stadsbyggnadskontoret i Göteborg och från olika arkitektkontor, liksom kvinnor från olika delar av föreningslivet och enskilda kvinnor, ville fortsätta träffas, samtala och agera. En studiecirkel blev första steget. En andra helkurs följde, *Du sköna nya vardag*, den 2-3 mars 1989.

Boihop – ett folkbildningsprojekt

Efter helkurserna på Kvinnofolkshögskolan organiserades studiegrupper, ordnades seminarier och möten i mängd. Ett nätverk bildades i början av 1990-talet, Bygga och bo på kvinnors villkor. Namnet förkortades efterhand till *Bygga-Bo-gruppen*. Vi kontaktade Poseidon respektive Familjebostäder i början av 1990-talet. Samtalen och mötena med Poseidon ledde ingen vart.

Kontakterna uppehölls längst med Familjebostäder, där det fanns några kvinnliga chefer som var intresserade av att följa vårt arbete. Så följde kontakter med förvaltningar, stadsdelsnämnder, politiker, Hyresgästföreningen, m.m. Vi sökte hus som skulle vara möjliga att göra kollektivhus av. Vi letade också efter tomter. Detta arbete har fortgått under åren. Några eldsjälar såg till att vi aldrig släppte engagemanget helt. Vi skapade kontakter till andra kollektivhusgrupper bland annat i Stockholm, Malmö och Lund. Några gjorde studiebesök på olika kollektivhus. Emellanåt har vi haft kontakt med pressen.

Styrelsemöte vid Birgitta Rangs köksbord, Anna Moffet Spaak med ryggen mot kameran, Inga Alander och Birgitta Hermasson.

Gruppen var också ibland remissinstans i kommunen när det gällde detaljplaner eller trafikfrågor. Vi var till exempel remissinstans för detaljplanen för ett bostadsområde i Lillebydalen, som skulle byggas utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Våra synpunkter togs dock inte tillvara. I början av vårt arbete fanns inte heller Färdknäppen i Stockholm, som visade sig stå för den typ av boende som många i gruppen blev intresserade av.

24 april 2001, konstituerades Intresseföreningen Boihop. I september 2003 kontaktades Boihop av Peter Lundstedt, distriktschef för Familjebostäder i Majorna. Vi fick tre erbjudanden: två tomter för nybyggnation och ett höghus med 27 lägenheter, som vi successivt skulle kunna flytta in i och ombilda till en bogemenskap. Vi valde det senare alternativet.

I samarbete med Familjebostäder skapades Boihops första projekt, Majbacken Bogemenskap. 11 augusti 2004 flyttade Sibylla Pihl in som första hyresgäst.

BIRGITTA RANG
ORDFÖRANDE I BOIHOP, 031-82 67 86
BIRGITTA.RANG@TELIA.COM

Besök på Majbacken i Göteborg

I september besökte styrelsen Majbacken, ett kollektivhus för andra halvan av livet i Göteborg.

Huset är ett f d äldreboende med 31 tvärrumslägenheter som successivt gjordes om till kollektivhus mellan 2004-2012. Kommunala Familjebostäder äger huset

men de boende har en kooperativ hyresrättsförening som blockhyr hela huset och därför är de sina egna hyresvärdar. De har undan för undan byggt om och rustat upp de gemensamma lokalerna.

Vi visades runt av Lotta Ahlén. I den vackra matsalen äter man middag tillsam-

mans två dagar i veckan och fikar ihop varje förmiddag. Husets förening har stämma, d v s medlemsmöte, varje månad där nästan alla beslut fattas. Huset har också en fantastisk välskött liten trädgård och en bokhörna där man kan ta och ge böcker. Samt en mycket aktiv kulturförening som med jämna mellanrum ordnar danskvällar, fotoutställningar, med mera.

ULRIKA EGERÖ

Det händer i Europa

Nu växer intresset för gemenskapsboende runtom i Europa. Ett forskarnätverk har bildats som ser fram mot att få anslag ur en utvecklingsfond i EUs regi. Parallellt stärks banden mellan praktiskt verksamma kollektivhusföreningar.

Kollektivhus NU har bjudits in till ett stort samråd den 13 november i Berlin eller

Bryssel. På dagordningen står bland annat samarbete mellan våra föreningar och forskarnätverket, samt – kanske viktigast – förberedelser för ett internationellt möte om »cohousing« i Belgien 2017. Det förra stora mötet var den internationella konferens vi ordnade i Stockholm 2010.

Vi har även fått en inbjudan till vad som

går under namnet Experiment Days, och som i år äger rum i Milano den 7-8 november. Där ska bland annat ges plats att ventiler olika former av gemenskapsboende. Mötet följs direkt av ett annat möte på temat delad ekonomi, och ett om vad som kallas »coworking«.

BERTIL EGERÖ

Mer information finns på www.experimentdays-milano.it/, liksom på www.housinglab.it och www.facebook.com/housinglab

Unika kollektivprojekt

Här kommer andra delen av rapporten om en studieresa till England 2014 inom ramen för CoElderly.

Den första delen i Bo Tillsammans 33–34/15 handlade om tre engelska kollektivhus för hundra år sedan i Letchworth Garden City.

Del två tar upp ett modernistiskt exempel från 1934, och ett kollektivhus, ett kvinnoinitiativ från 1950-talet strax utanför London.

Den sista artikeln ska beskriva ett aktuellt projekt, Older Womens Cohousing (OWCH), också i London, som just håller på att byggas.

Hem för spioner?

»Det såg ut som om en atlantångare strandat i Hampstead«, så beskrev deckarförfattaren Agata Christie sitt nya boende i Lawn Road Flats. En arkitekt, Wells Coates, och två ägare till en inredningsfirma, Molly och Jack Pritchard, skapade tillsammans Englands första riktigt modernistiska bostadshus, Isokon Building i Hampstead, London. Huset, klart 1934, var känt för sina minimala lägenheter med minimala kök, tänkta för ett modernt liv och påminde mycket om kollektivhuset på John Ericssonsgatan i Stockholm.

I huset fanns ett stort gemensamt kök och matsal samt mathissar upp till de olika våningsplanen. I servicen ingick bland annat sängbäddning, fönster- och skopputsning och tvätt. Lägenheterna var om möjligt ännu mindre än i Stockholm med specialritade inredningsdetaljer och möbler i plywood, Jack Pritchards favoritmaterial. Det var nästan bara att flytta in.

Många flyttade också in. Kända arkitekter som Marcel Breuer och Walter Gropius på flykt från Nazityskland, konstnärer som Henry Moore, Agatha Christie och hennes man, andra författare, poeter och

framförallt många spioner från Sovjetunionen bodde alla i korta eller längre perioder i »The Lawn Road Flats«. Paret Pritchard bodde i ett penthouse överst i huset.

Måltidsklubb

Walter Gropius ritade om den gemensamma matsalen till en restaurang och måltidsklubb kallad »Isobar«. En av Englands första TV-kockar, Philip Harben, drev restaurangen på ett sätt som känns modernt även idag. Ölen kom från lokala bryggerier runt om i England, råvarornas ursprung beskrevs på matsedeln och man importerade sitt eget portvin liksom egna viner. Måltidsklubben genomförde upptåg av olika slag exempelvis middagar på olika teman som picnick med läcker mat inne i London Zoo.

Det glada livet i Isokon har skildrats i David Burkes »The Lawn Road Flats. Spies, Writers and Artists« (2014) liksom i ett radioprogram från BBC.

Efter andra världskriget sålde Pritchards byggnaden, som förföll allt mer, trots att den var klassad som ett nationellt

kulturarv. 2001 övertogs den av Notting Hill Housing Group som rustade upp huset till sin ursprungliga glans. »Isobar« hade redan hunnit förvandlas till lägenheter 1969. 2014 invigdes ett konstgalleri i det före detta garaget, »Isokon Gallery«, som också är ett museum över huset och dess historia. Atlantångaren är väl värd ett besök!

Från vardagsliv till fritidsklubb

För många år sedan, i början på 60-talet, fick jag följa med på en resa till England till Cornwall, men stannade några dagar i London. Vi bodde i ett sorts pensionat eller behandlingshem och besökte också fritidsklubben St Julians några mil utanför London.

Genom åren funderade jag då och då på vad det var vi hade besökt. Till sist letade jag reda på adresserna. Vi hade bott i Stepping Stones, Englands första dagpsykiatriska behandlingshem. Fritidsklubben utanför London var i själva verket ett kollektivboende från 1951 med gemensam matsal och barnomsorg. En grupp familjer, med yrken som läkare, socialarbetare, fotograf, balettdansare, konstnär och musiker, hade köpt det stora huset för att kunna kombinera yrkesarbete med familj och barn. Varje familj hade sin egen lägenhet men alla åt tillsammans och man hade gemensam barntillsyn. Den ursprungliga gruppen bestod av ungefär 20 vuxna och ett stort antal barn.

Några år innan vårt besök hade kollektivboendet kompletterats med en fritidsklubb med restaurang, öppen för vänner och bekanta. Så småningom blev St Julians en välkänd och ganska exklusiv »country club«.

Ett paradys för barn

St Julians har beskrivits som något av ett paradys för barn att växa upp i. Så här skri-

Isokon building, ett kolektivhus från 1930-talet i London. Englands första bostadshus i armerad betong. Agatha Christie liknade huset vid en strandad atlantångare.

ver en av de dussintals barnen: »St Julians var ett enastående experiment i att bo kollektivt, samtidigt som de boende var den bredast sammansatta grupp av konstnärer och fria tänkare jag någonsin kommit i kontakt med.«

Skådespelerskan och regissören Mai Zetterling bodde med sina barn på St Julians ett drygt år kring 1953. I sina memoarer beskrev hon perioden kritiskt: »I teorin var det en bra idé, och ändå... Det var i hög grad utformat för den yrkesarbetande kvinnan med barn men jag tyckte inte att det var något lyckligt ställe.

Mai Zetterling rörde sig i vänsterkretsar och läste kommunistisk litteratur. Därför

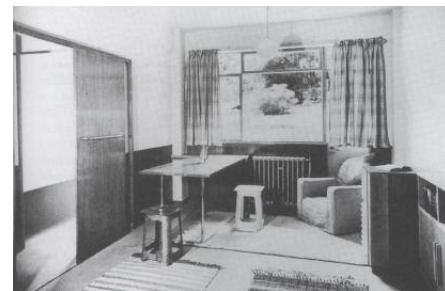
var hon under många år misstänkt för att vara en sovjetisk spion av MI5, Storbritanniens säkerhetstjänst. Även St Julians övervakades, men förmodligen utan grund. Annat var det kanske med flera av de boende i Inycon Building«. Vad visste Agatha Christie om vad som pågick? Hon skrev sin enda spionroman just under den period hon bodde i Lawn Road Flats. Och hon måste ha varit en skarp iakttagare av andra människor.

Gemensamt för Inycon Building och St Julians var att båda projekten var unika satsningar i sin tidsålder och att de drog till sig ovanliga och intressanta människor.

KERSTIN KÄRNEKULL

Mai Zetterling bodde kring 1953 i St Julians familjekollektiv söder om London. Källa Wikimedia Commons.

Vardagsrummet i en av lägenheterna. Mycket av inredningen var fast monterad. Allt ritad av arkitekten Wells Coates. Källa The Lawn Road Flats.

Entrén och trapphuset till Isokon Building. Mathissarna fanns innanför dörrarna ut till loftgångarna. Garaget, numera galleri nederst till höger. Källa Wikimedia Commons.

Stockholm

Nytt kollektivhus kan stå klart 2018

I ntill tunnelbanestationen Hägerstensåsen i Stockholms söderort planerar kollektivhusföreningarna Kombo och Framtiden tillsammans med Familjebo-städer ett nytt kollektivhus.

Ännu är inte detaljplanen spikad, men om den går igenom beräknas huset vara färdigt för inflyttning 2018-2019.

Vanligt hyreshus

Huset kommer att innehålla drygt 30 lägenheter och vara ett vanligt hyreshus. Storlekar och fördelning diskuteras, men nu är inriktningen att det ska bli allt från ettor till femmor, matsal, ett gemensamt kök och olika andra gemensamma utrymmen.

Husets exteriör är redan låst, men invändigt diskuteras olika planlösningar både för de gemensamma utrymmena och lägenheterna.

Frågan om hur anvisningarna till huset ska hanteras är inte löst, men utgångspunkten är att de båda föreningarna som under flera år planerat huset, ska bilda en kollektivhusförening för de som vill flytta in i huset.

Följ utvecklingen på föreningarnas hemsidor: www.kollektivhus-kombo.se och www.boframtiden.se

NIKLAS KRANTZ

Latinamerika – på jakt efter

2013 blev jag tilldelad Wernstedts resestipendium (Chalmers) för att studera kollektiv arkitektur. Min resa handlade om att jämföra och inspireras av kollektiva idéer i länder i Nord och Syd. Det blev en kurs om kollektivhus i Stockholm, studier av byggemenskaper med mera i Berlin och besök på ekobyar, Bhakti-yoga ashram, SOS-barnby och communities i Uruguay, Argentina och Kuba.

Comunidad del sur, utanför Montevideo, Uruguay var det mest kollektivhusliknande jag besökte. Det är inte så aktivt längre som kollektiv, men det var spännande att höra Laura Prieto berätta om dess historia. 1989 startade det på allvar när Laura med familj och vänner åkte tillbaka till Montevideo efter flera år i exil i Sverige där de bland annat hade bott i kollektivhus i Fruängen. De köpte en tomt utanför stan där de skulle bo och ett hus i city där de startade ett tryckeri. Här ville de skapa något i stil med arbetskooperativet Kapsylen i Stockholm, ett kulturcentrum för folket.

Uruguayanerna var misstänksamma efter flera år av militärdiktatur och dessutom lite besvikna på dem som hade flytt så mötesplatsen fick inte liv, det blev istället arbetsplats för kollektivet. På tomten utanför stan byggde man till hus alltefter som, inspirerade av ekologiska idéer från Europa. I vissa hus testade man lerhusteknik.

Löner i gemensam pott

Man ville förändra samhället, skapa ett alternativt system och gärna bli självförsörjande. Arbetsuppgifterna som delades var bland annat tryckeriet, ta hand om odlingar och djur, matlagning, hushållsarbete och barnpassning. Lönerna lades ihop i samma pott. Boendeuppdelningen var inte per familj utan snarare efter åldersgrupper. På så sätt fick barnen flera vuxna referenter och många vänner. Cirka 40-45 personer bodde här och kollektivet fungerade ungefär till 2005. Vad var svårt? Att föreställa sig ett system som inte ännu fanns. Varför dog det ut? Till slut saknades gemensamma mål, idéer och visioner.

Kök och matplats är mittpunkt och samlingsplats i ekobyen Velatropa.

»Även Uruguay har blivit mer individualistiskt.«

Idag bor här fyra personer. De delar vissa gemensamma kostnader och uppgifter och Laura är engagerad i en del projekt i området, som källsortering och icke-våld mot kvinnor. Själv bodde jag på den här fantastiska platsen under några mötesdagar 2009 när jag var volontär för nätverket Framtidsjorden. Då fanns en mer aktiv kurs- och workshopsrelaterad verksamhet samt bageri och framställning av matprodukter från odlingarna.

Från Uruguay till Argentina

Velatropa i Buenos Aires var ett annorlunda och intressant projekt. Det är en natur-

park och experimentellt center som ligger på campusområdet i princip mitt i city och fungerar ungefär som en ekoby. Området var först tänkt för bebyggelse av hus men det blev bara tre färdigställda. På den ofärdiga och orörda delen började Velatropa istället ta form, runt 2008. Man ville leva med naturen och utforska alternativa sätt att bo.

Matlagning och återanvändning

På centret finns förutom självbyggda bostäder och konstruktioner på marken och i trädkronorna även en ekologisk trädgård, en fröbank, ett bageri, återvinningscentral och verkstad, kök med lerugn, torrtoalett mm. Det vardagliga livet i cen-

den kollektiva arkitekturen

Entrerum och matsal i Comunidad del sur.

tret kan innebära gemensam matlagning, samla överbliven mat ute på stan, jobba med återanvändning av saker man hittat eller fått utifrån, experiment med ekologiska idéer, permakultur, bygga lerhus eller arkitektur i träd. Ibland har man workshops med skolbarn och lär dem baka bröd i lerugn, odla, återvinna.

Jag träffar Fran som är en ung, välutbildad man som har bott här tidigare under 2,5 år. Han ville testa att leva i och med naturen. Nu bor här cirka 15 personer, men antalet varierar mycket. Vissa bor här bara under en kort tid eller då och då. Här ordnas många spirituella festivaler och då kan det komma mycket folk. Om man vill flytta hit får man först provbo under en provtid på 1-2 veckor. Kemin är viktig, gruppdynamiken. Beslut gällande centret tas genom »circulo«, möten, där man måste be om stafettpinnen för att få tala. Vad har du lärt dig? Utan tvekan blir svaret: Kommunikation, att lyssna och leva med andra.

Det jag tar med mig från resan är en djupare insikt om att en modell inte passar alla, det måste finnas olika sätt att bo och leva, även utanför normen. Jag tror också att man blir en bättre människa av att bo i

kollektivhus. Man tvingas kommunicera, lyssna, ta itu med konflikter och problem.

Nybyggt »ollekolle« i Köpenhamn

Den 14 september handlade Pyramiden, SRs programserie för blivande eller nyblivna pensionärer, bland annat om ett gemenskapsboende för äldre, ett »ollekolle«, i Köpenhamn, med inflyttning 2017.

■ Danmark finns över 200 bogemenskapshus med olika profiler. Radiointervjun fokuserade på det ekologiskt profilerade »Tredje Revet« där socialt engagemang är viktigt. Det är ett nybyggt fem-våningshus i Nørrebro med 33 lägenheter. Organisationen av husets liv verkar påminna mycket om Färdknäppens, och även här har startargruppen gått genom en lång planeringstid. Nu är det många 65-plussare som vill flytta in.

Det intressanta för den svenska kollektivhusrörelsen är finansieringen, något som kunde inspirera svenska staten och kommuner i bostadsbyggandet för äldre. I Danmark har man en egeninsats på 2% av

Säng med tak – en av många experimentella konstruktioner i trädkronorna i ekoby Velatropa.

Ensam är inte starkast.

TEXT OCH FOTO: PERNILLA IVARSSON

byggkostnaderna, dvs 30 000-40 000:-/lägenhet, hyran är 2000-6000 kr/mån, kommunerna betalar 10% av byggkostnaderna, och staten förbinder sig att täcka upp med de räntekostnader som överstiger 3%.

Susanne Iwarsson, chef för CASE, en forskargrupp kring äldres boendemiljö vid medicinska fakulteten vid Lunds universitet, deltog också i programmet och nämnde kollektivhusboendet som en av många boendeformer för äldre.

Den 1 oktober presenteras en statlig utredning om äldres boende, som med hänvisning till kommunerna poängterar behovet av ökad mångfald i boendeformer (se nedan sid 12). Vågar vi hoppas att SRs program Pyramiden då i stället för att gå över ån efter vatten gör ett program om den svenska kollektivhusrörelsen och dess villkor? Något för Kollektivhus NU att puffa för.

ELSA GRIP, SLOTTET I LUND

Startbidrag till bygg- och bogenheter?

Bygggemenskaper kan få startbidrag på max 300 000 kr för att anlita experthjälp. Det föreslår en statlig utredning i betänkandet "Bostäder att bo kvar i SOU 2015:85" som lämnades i oktober. Utredningen ska nu skickas ut på remiss för synpunkter innan förslagen kan genomföras.

Den statliga utredningen om bostäder för äldre, ledd av Ewa Samuelsson, lämnade den 5 oktober en rad förslag om hur det kan bli fler bostäder som är bra att åldras i. I betänkandet »Bostäder att bo kvar i. Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmart boendemiljöer (SOU 2015:85)« föreslås bland annat:

- **»Startbidrag för bygggemenskaper«** på upp till 300 000 kronor till föreningar som bildats i syfte att gemensamt planera, låta bygga och flytta in i en bostadsfastighet. Bostäderna kan upplåtas med hyresrätt, kooperativ hyresrätt eller bostadsrätt och behöver inte vikas för äldre personer. Stödet avser initiala projektkostnader, till exempel för att anlita en projektsamordnare. Föreningens medlemmar ska själva ha satsat minst fem tusen kronor var och det ska finnas en markanvisning eller motsvarande avtal.
- **Uppdrag till Boverket** att sprida information om bygggemenskaper, vilken funktion de kan ha i bostadsförsörjningen och hur kommuner och bostadsföretag

I den aktuella utredningen "Bostäder att bo kvar i" föreslås ett startbidrag för bygg- och bogenheter på 300 000 kr.

tag kan samarbeta för att främja sådana initiativ.

I betänkandet betonas behovet av boendeformer som ger möjlighet till gemenskap. Kollektivhus beskrivs som ett alternativ med exemplen Färdknäppen i Stockholm, Majbacken i Göteborg och Regnbågen i Lund. Bygggemenskaper lyfts fram som en planeringsform som kan ge mer varierat bostadsbyggande och större mångfald.

Utredningen har också varit i Hamburg. Där uppmuntras bygg- och bogenheter av staden genom information och ett rådgivningskontor och 20 procent av markanvisningarna ska gå till bygggemenskaper.

Experter i utredningen har bland annat varit *Kerstin Kärnekull, Lars Malmgren, Fredrik von Platen* och *Ylva Sandström*.

Innan riksdagen kan besluta om att startbidrag ska bli verklighet skickas utredningen på remiss. Kollektivhus NU och Färdknäppen kommer att få möjlighet att lämna synpunkter.

KERSTIN KÄRNEKULL

Öppet hus i kollektivhusen

Öppet hus hölls i 13 kollektivhus /bogenheter helgen den 3–4 oktober. Flest i Stockholmstrakten, men också i Lund, Malmö, Mölndal och Göteborg.

Rapporterna kommer in från årets lyckade Öppet hus. Genomgående är; intresserade besökare och aktiva medlemmar som berättade om fördelarna med kollektivboende, visade runt i gemensamma lokaler och nystadade lägenheter och bjöd på fika, ibland också på loppis. Tullstugan hade ett 40-tal besökande, Dunderbacken också mer än 40. I Göteborg hade de många startargrupperna stor glädje av

att få komma på besök till Kornet och Majbacken. Slottet fick ut information i Skånska dagbladet medan Sjöfarten gjort en välkomnande affisch.

Öppet hus är ju ett utmärkt sätt att sprida kunskaper om hur det är att leva i gemenskapen i ett kollektivhus eller en bogenheter. Tillfället återkommer varje år den första helgen i oktober. Kanske kan man inspirera nya grupper att organisera sig i startargrupper eller inom paraplyorganisationerna Framtiden i Stockholm, KIM i Malmö eller Boihop i Göteborg.

INGA ALANDER

Kollektivhus NU

Det här är nummer 35/36 av »BO TILLSAMMANS« som är föreningen Kollektivhus NU:s informationsblad. Vi har rullande ansvar för redaktionen.

Den här gången är Bertil Egerö och Ann-Charlott Engström redaktörer. Nästa nummer kommer ut efter nyår 2016.

Styrelsen i Kollektivhus NU 2015

Ordförande:
Ulrika Egerö, Dunderbacken, Stockholm
ulrika.egero@comhem.se

Kassör:
Birgitta Nordström, Sockenstugan, Stockholm

Övriga styrelsemedlemmar:

Dick Urban Vestbro, Tullstugan, Stockholm
Anita Persson, Färdknäppen, Stockholm
Niklas Krantz, Kombo, Stockholm
Inga Alander, Boihop, Göteborg
Bertil Egerö, Slottet, Lund
Ann-Charlott Engström, Regnbågen, Lund

Webbredaktör: Niklas Krantz
hemsidan@kollektivhus.nu

Vill du prenumerera på vårt elektroniska nyhetsbrev? Skicka e-post till info@kollektivhus.nu

På hemsidan www.kollektivhus.nu finns listan över kollektivhus i Sverige.

Medlemskap

Föreningar/kollektivhus betalar efter antal lägenheter, se hemsidan. Enskilda personer kan bli stödmedlemmar för 100 kr/år, gärna mer som en gåva. Plusgirokonto 43 88 62-5. Ange namn och e-post.

www.kollektivhus.nu

Kollektivhus NU på Facebook

Du kan få reda på vad som händer kring bogenheter m.m. om du går in på Kollektivhus NU:s fansida www.facebook.com/pages/Kollektivhus-NU/135622309786723. Det finns också en facebookgrupp där du kan söka eller annonsera om lägenheter i kollektivhus, »Kollektivhuslägenheter«, och en diskussionsgrupp för oss som bor i kollektivhus eller som vill starta nya bogenheter, »Kollektivhus-forum«.